

1 Hjalmar Branting: Vågen stiger

Talare	Datum	Plats
Hjalmar Branting F.d. Sveriges statsminister, nobelpristagare	1 maj 1917	Gärdet, Stockholm

5 Omständigheter

Många har vittnat om det intryck av överblick och sakkunskap Hjalmar Branting gav från talarstolen. På en grammofoninspelning finns hans äldre domliga högre stadsstockholmska bevarad, men annars vet vi inte hur han lät. Bland det närmaste man kan komma är nedan förstamajtal från 1917 som utkom i stenografiskt referat som broschyr med titeln *Vågen stiger*. Också politiskt är det ett av Brantings viktigaste tal, han lät just när det demokratiska genombrottet accelererar.

10 Branting talar mot bakgrund av flera omskakande händelser. USA har gått in i första världskriget den 7 april, och det börjar stå klart att Tyskland inte kan segra. En månad tidigare har tsaren störtats i Ryssland. Även i Sverige fanns en revolutionär situation, genom hungerkravaller mot dyrtiden, tilltagande antimilitaristisk agitation och tillspetsningen av rösträttskampen. En motreaktion var bildande av en beväpnad borgarkår i Stockholm. I slutet av februari tvingas den konservativa regeringen Hammarskjöld avgå sedan den misslyckats med livsmedelsförsojningen. Den avlöses av en mer moderat högerregering med mer utrymme för konsument- och industriintressen. Inom det socialdemokratiska partiet kom det till ett avgörande i konflikten med ungdomsförbundet och vänsteroppositionen på partikongressen i februari. Konsekvensen blev en partisplittning, precis som i Tyskland, genom bildandet av ett socialdemokratiskt vänsterparti i mitten av maj. Separata majdemonstrationer förekom. I det ljuset kan man se meningarna till ett värdigt uppträdande och framhållandet av det långsiktiga samhällesbygget i slutet av talet.

20 En nutida läsare slås kanske av att talet är långt. Förstamajmötena före de elektriska högtalarna såg inte ut riktigt som idag. När demonstrationsdeltagarna kom fram till Gärdet i Stockholm vid 18-tiden på tisdagskvällen, fanns där sex talarstolar att gå till. Från en av dem talade Branting, och runt den kunde de flockas som ville höra ett ordentligt föredrag och få *En ögonblicksbild av världslaget*, som var underrubriken när talet gavs ut i broschyrform. Branting ger först en översikt av världslaget med den ryska revolutionen, dess återverkningar i Europa och laget i första världskriget. Sedan följer ett avsnitt med rubriken »Nya tidsströmningar inom de intellektuella« där Branting framför allt utifrån den engelska författaren H.G. Wells kommenterar idédebatten. Därefter behandlar Branting det inrikespolitiska laget – livsmedelsbristen och dyrtid, arbetslöshet, rösträtt och författningsreform. 8-timmarsdagen, det ursprungliga kravet, nämns också men bara i tillbakablicken på majdemonstrationerna. Branting avslutar med en appell om det långsiktiga samhällesbygget.

25 Talet följer därmed dispositionen för ett folkbildande föredrag; 1900-talets första årtionden var föreläsningssmåtens gyllene tid. När socialdemokratiska agitatorer som Kata Dalström, Texas Ljungberg eller för den delen Branting var på turné, höll de minst lika ofta föreläsning som egentliga agitationstal. Också stilistiskt finns det mycket av föredragsspråk i Brantings tal. Ordvalet är mestadels sakligt och meningsbyggnaden lät akademisk. Det är inte svårt att hitta bisatser som skjutits in mellan subjekt och predikat eller partiella satsförkortningar: »trotsande på att man skulle även denna gång«, »i den gamla för dödd förklarade och dock alltså levande Internationalens anda«.

30 Detta språk kombineras dock med en mer högtidlig stil, särskilt i början och slutet. Redan den första meningen sammanfattar hela talet i den mörker-ljus-metafor som var så vanlig i tidig arbetarörelse. Ordvalet kan ibland bli omskrivande och abstrakt på ett sätt som kännetecknar talet i högre stil: »de händelser som upprulla sig inför våra ögon«, »bestämma över kommande öden«. Branting var väl skolad i klassicistisk talekonst, han hade tagit studenten i Beskowska skolan som var beroend för sin undervisning i muntlig framställning, och kunde tala i bilder och liknelser som anknyt till krig, skadespel eller oväder. Det gav hans tal värdighet och auktoritet.

Som ett tredje stilskikt finns också spår av det muntliga framförandet inför de väldiga hörrummassorna. Branting kan t.ex. kosta på sig, måhända improviserade, gliring om professors- eller polishjärn för att dra ner skratt. Han vänder sig direkt till publiken med tilltal och frågor. Den stilistiska figur han stundom gör bruk av för att ge eftertryck, *hopningen* av företeelser, kanske också kan ses som typisk för den agiterande demonstrationstalaren.

35 Men det sakliga intrycket dominerar. Till en del kan det ha taktiska orsaker: Branting var ju delvis ute efter att kyla ner alltför revolutionära sinnen. En troligen viktigare förklaring är dock att detta var Brantings »naturliga« retoriska tonläge. En gång i tiden hade han blivit socialdemokratins ledare mycket på grund av sin förmåga att reda ut stora sammanhang, logiskt överblicka utvecklingen och formulera klara resolutioner och handlingslinjer. Hans ställning vilade inte på att han eldade massorna utan på att han

ledde dem, gjorde klart för dem hur de hade fakta och förnuft på sin sida och hur de skulle handla för att nå sina längsiktiga mål. Det är den positionen han befastr 1 maj 1917.

40 Partivänner! Medborgare!

Efter mörka förtvivalade tider kan man äntligen denna första maj 1917 se den första gryningen av en rättfärdig fred vid horisonten.

45 Visserligen kunde den objektiva granskning av ställningen, som försöktes av den lilla neutrala socialistiska konferensen i Haag sommaren 1916, konstatera, att ”angreppet hade misslyckats”, att den fruktansvärda imperialistiska anstormen från Centraleuropa var tillbakalagen i de stora avgörande striderna vid Marne och Verdun, och att samtidigt det ständiga tysta trycket från den makt, som behärskar haven, på längden måste göra sig gällande med krossande kraft. Men i
50 alla fall, ännu stod då ställningen relativt osäker, och alltjämt fanns mitt uti demokratiernas förbund till försvar mot angrepp en mörk punkt, som stod i motsägelse till det program, varmed deras statsmän eljest förde sina folk till enig samverkan. Det var den *ryska absolutismen*, det ryska folkförtryckande tsardömet, vilket passade som knytnäven i ögat till detta förbund av fria folk,
55 men som ändå fanns på den sidan och bragte förvirring i så många sinnen, förvirring i omdömena icke minst här uppe i Norden, där vi nära kände den isande andedräkten från tsarväldet i öster.

60 Men så brakade det hela samman en dag! Den *måste* komma, denna revolutionära resning, det väntade alla som något kände förhållandena i Ryssland. Men att den skulle komma redan under kriget, det vågade ingen utifrån med någon visshet förutsäga. Den kunde heller icke komma då, förrän detta tsarvälde hade lyckats att fullständigt svetsa samman mot sig *hela* det ryska
65 samhället, alla dess olika klasser, arbetare, bönder, små tjänstemän, mellanklasser av alla slag, de ledande industriella klasserna, den ledande intelligensen – allesammans sammanförda oberoende av sina skiftande politiska ideal, oberoende av om de räknades till en avancerad vänster eller till centern eller till och med till högern. Allesammans tvungos de ihop genom det rent ohållbara i
70 det system, som hade sin spets i tsardömet: en rovgirig byråkrati, skild från själva samhället, en parasit på samhällskroppen i stället för en stomme i densamma, och ovanpå det hela ett föraktat och föraktligt hov, som icke kunde annat än uppväcka leda och äckel hos en och var, som något visste om denna spets på ett stort samhälles hela byggnad. När då till på köpet utöver allt annat som ständigt

och dagligen vederfors dem, vilka ledo under allt detta missstyre och vanstyre, ytterligare kommo de sig hopande bevisen om att man var i färd på det hållet att *förråda landet* åt den fiende, mot vilken man officiellt sökte försvara detsamma och som redan hade trängt ganska långt in över gränserna – när ställningen blev
80 sådan, ja, så var det ohållbart, då vågades försöket. Och när man då från regeringens sida provocerade, trotsande på att man skulle även denna gång, 1917 liksom 1905, kunna dränka i blod den ryska frihetsrörelsen, då misslyckades detta försök, då blev det i stället provokatörerna själva, som det gick ut över. Då blev detta oerhörda rike på några få dagar rensat från den gamla
85 ordningens män. Då gjorde arbetarna och soldaterna i Petrograd sida vid sida den befriande gärningen, gävo stöten åt hela det murkna systemet, som brast under deras hammarslag – och på samma gång fanns duman, folkrepresentationen, låt vara på snävt kringkuren bas, duman, vars ledande män trädde samman och gävo det viktiga stödet åt den nya ordningen att kunna
90 garantera alla samhällsklassers uppslutning omkring en provisorisk regering i stället för den som hade sjunkit i smuts och i blod.

När dessa ting inträffade, då hände något ute i världen, större än något annat, som har hänt ända sedan för snart 130 år sedan den första franska stora
95 revolutionens åskor började rulla fram över Europa. Då gick ljuset upp omsider även i öster, och despotismens fastaste fäste, som hade kostat så många förtvivlade, så många hjältemodiga ansträngningar, det sjönk, det föll samman och dess fall var stort.

100 Världen höll andan för att se skådespelet därborta. Med oro frågade man sig: Kan det vara möjligt, att det är annat och mera än en tillfällig krampryckning, och att det verkligen är sanning att denna mara, som ridit icke blott Ryssland utan Europa, nu har tagits ifrån oss? Ja, det spåddes mycket ont i de dagarna över den ryska revolutionen. Hela den skara människor, vilka begått den
105 vanvettiga tankeorimligheten att vänta något gott för frihetens sak av preussiska bajoneters framryckning, hela den skaran kände sig plötsligt alldeles slungad ur sina gängor, den ville icke erkänna friheten, när den kom på den naturliga, på det riktiga sättet genom det ryska folket självt! Den inbillade sig själv och andra, att hela det väldiga dramat därborta i öster egentligen bara var ett verk av
110 engelska intriger, och snart skulle det visa sig, att det hela föll ihop som ett korthus och upplöstes i anarki. Och såsom ordern gavs ut från Berlinpressens censurmyndigheter, så lyssnade man villigt på kända håll också här i Stockholm och sökte här sprida densamma parollen.

Men det *var* annorlunda! Det var ett samhälle, som sprängde sina fjärrar, ett samhälle, som hade väntat, som hade tåligt sökt att göra det mesta möjliga utan att röra alltför hårdhänt alla förutvarande förhållanden, ett samhälle som förstod svårigheterna att mitt under ett krig göra en revolution, en fullständig statsvälvning – men på samma gång ett samhälle, som förstod, att när tärningen en gång var kastad, så gällde det att gå framåt och icke se sig tillbaka. Det var en ny demokrati, som tog sin plats i världen vid sidan av och i vissa stycken fördomsfritt framom de äldre demokratierna. Det var *världskrigets första frukt för framtiden*, som här trädde fram inför allas ögon. Ett så genomgående upplöst och förruttnat system som det ryska tsarväldets hade icke tålt påfrestningen från världskrigets alla ansträngningar, och dess fall varslade om att nu begynner i alla fall det gamla ordet att bliva sanning på en viktig huvudpunkt, att ”*världshistorien är världsdomen.*”

Vad förnam man nu från det nya Ryssland? Man förnam, att genast som den nya ordningen en smula konsoliderats, så var man angelägen om att göra en revision av de förut tillkännagivna krigsmaålen – eller fredsmaålen, hur man vill kalla det – ren revision av programmet för jättekampen i den gamla, för död förklarade och dock alltjämt levande Internationalens anda. Man fordrade av dem, som inom regeringen helt företrädde revolutionens synpunkter, att det skulle bli en ny proklamation om vad det ryska folket ville, en som icke stannade vi de gamla formlerna om erövring av Konstantinopel och sådant, som lät dessa mål falla trots de nationalistiska drömmar, som därmed äro förbundna, och som i stället förde fram Internationalens lösen: en fred *utan annexioner*, en fred, byggd på erkännande av *varje nationalitets fulla rätt*, en fred, byggande också på det erkännandet, att de nationer, som *hittills* varit undertryckta, skola i möjligaste mån få sina medborgerliga och nationella rättigheter tillbaka, men att intet folk får tvingas emot sin vilja till att gå under ett främmande ok eller att stanna under ett ok, som det icke självt vill bära längre.

Dessa grundsatser var det, som talade ur manifestet från den nya ryska regeringen. Det togs där i och med detta ett väldigt steg fram mot den rättfärdiga, rättvisa och därför varaktiga, säkra och tryggade fred, som vi eftersträva, den enda fred, för vilken det är värt att bära några offer, en fred, som skall trygga framtiden, som skall förhindra för alltid upprepanandet av det fruktansvärda skådespel vi nu snart sedan tre år tillbaka bevittna. (Bravorop).

155 Men den ryska revolutionen var icke blott för Ryssland självt det stora avgörande steget, som togs framåt. Det var en händelse av oerhörd, ännu i denna stund omätbar betydelse för *hela världens* utveckling. Det kändes överallt som om det gick en stöt genom folken. Överallt blev det som ny luft, och nya förhoppningar tändes.

160

Det tappra *tyska* ”oberoende socialdemokratiska partiet”, som vägrat att tjänstgöra som kejsarens allra trognaste socialdemokrati, våra vänner därborta sände sin hälsning, broderligt lyckönskande genom Haase och Ledebour, till de ryska partivännerna. De förstodo betydelsen av vad som hade hänt, och de sågo
165 däruti en ny borgen för att deras väg var den riktiga, att de måste med bestämdhet träffa ett val mellan att gå samman med sina kamrater inom Internationalen eller att gå samman fortfarande med de makter, vilka stå såsom hindren för att nå fram till en fred på rättfärdig grund, en fred som erkänner nationaliteternas rätt.

170

Den återverkan, som de ryska händelserna ha haft i Tyskland, låter sig ännu icke uppskattas, ty först måste de verka på hjärnorna, och det är många hinder, som måste genomträngas, konstgjorda hinder för kunskap om sanningen och verkligheten, som måste övervinnas, innan man där kan räkna på verkan av vad
175 som hänt. Men att sanningen är på marsch är dock uppenbart, och vem vet, om icke trots de dämpande rösterna från den gamla partiledningen, som föreskrivit, att första maj i dag skall i Tyskland betraktas som en vanlig arbetsdag, vi kanske snart nog få veta att där ha arbetaremassorna känt, att denna första maj är ingen vanlig arbetsdag, den är *ingen vanlig dag* överhuvud – det är den första dag,
180 under vilken ett fritt Rysslands arbetare kunna räcka handen till de arbetaremassor i Tyskland, som också vilja friheten och självständigheten och som också vilja fred och rättfärdighet på jorden. (Bravo).

Naturligtvis ha verkningarna också synt på andra sätt än blott bland
185 arbetaremassorna i Tyskland. Det har kommit det ena anbudet från de styrande efter det andra, man ger efter det ena stycket efter det andra – under villkor notabene, att samma regering, som vid världskrigets början samlade en så oerhörd skuldbörda över sina huvuden genom alla sina åtgöranden då, får fortfarande själv bestämma takten för eftergifterna och själv sitta kvar i
190 ledningen. Det skulle alltså ännu fortfarande vara den, som mäter ut åt det tyska folket stycke för stycke, hur mycket av demokratisk frigörelse, som man kan

vilja vara med om och i nåder bevilja! Men *ansvaret* för krigsutbrottet, ansvaret för övervaldet mot Belgien, som sedan följde, ansvaret för hela krigföringsättet, 195 ansvaret nu på senare tider för den vilda krigföringen emot de neutrala i strid mot all folkrätt och all civilisation – ansvaret för allt detta, *det köper man icke bort* i och med det, att man med demokratiska talesätt går folket till mötes ett stycke i nödens stund! Nej, folket är i rörelse – hur mycket, det skall framtiden visa. Här må icke profeteras, men det är att hoppas – och den förhoppningen ha 200 vi rätt att uttala - att det tyska folkets breda massor skola veta att tillräckligt tydligt visa att de *icke* vidhålla solidariteten med de elementer, som fört det ut på erövrarstråt, fört det ut i det fruktansvärda elände, där det nu befinner sig. (Bravo).

205 I Tyskland skönjas ju redan tecken. I *Österrike* äro tecknen ännu mycket starkare. Där ser man den österrikiska socialdemokratin gå ej så litet till vänster om den tyska majoriteten. Där ser man redan sådant, som tyder på, att det håller på att pressas fram en brytning, som kan varsla om nya tider. Man tycker sig skönja hur det i detta land kan komma att växa fram en så stark fredsstämning, 210 att de återhållande och dämpande stämmorna från Berlin snart icke kunna följas och lydas, Man får ju se, hur utvecklingen går i den vägen. Men folkets stämma ljuder där redan med mycken styrka, och i Österrike firas i denna stund första maj som arbetareklassens dag för freden med allmän arbetsvila, som en liten början till vad som komma skall.

215 I det andra landet i dubbelmonarkien, *Ungern*, jäser det också. Där är man också betänkt på att gå tillmötes en smula med en utsträckning av valrätten. Men kravet gäller den *allmänna* rösträtten, och kravet gäller, att Ungerns starke man, Tisza, icke skall få fortsätta att styra och förtrycka detta land. Kravet gäller en 220 klar ändring av den kurs, som hittills har följts, och i det kravet lär det icke komma att ges någon prutman. Att telegrafan nu vet att berätta, att den nye kejsaren sänt greve Tisza en nådig handskrivelse med försäkran om sitt orubbade och fullständiga förtroende, ack, det är så ofta, som sådana försäkringar föregå händelser, vilka sopa bort dem som vissna löv, när stormen 225 ryter. (Bravorop).

Och borta i den fjärran västern, vad har där skett? Vi ha sett, hur *Förenta staterna* sökt framtvunga en humanisering av undervattenbåtskriget och till en tid lyckats därmed, men när sedan de löften som givits brötos sönder igen och 230 när hänsynslösheten åter fick fullt triumfera, då ville den stora republiken i

väster icke finna sig stillatigande i ett sådant förfaringsätt. Den nedlade sin allvarligaste protest och hotade att gå vidare, om man icke vek tillbaka. Och när man icke vek tillbaka, när rikskanslern, som enligt föregående uttalanden själv
235 var mot detta skärpta u-båtskrig, ändå ansåg sig nu som alltid böra böja sig ödmjukt för vindarna, som blåste allra högst uppe i toppen på den stora tyska staten, och sålunda gick med på detta hänsynslösa sänkande av fartyg med människor ombord utan föregående varning, icke blott krigförande staters fartyg utan *framförallt* neutrala staters fartyg – vi svenskar ha ju själva att
240 beklaga förlusten av talrika av våra svenska sjömän, som fallit offer för detta barbari – näväl, när man såg detta i Amerika, vad sade man sig då? Jo, att här har den stora republiken i den nya världen en *plikt att handla* gentemot dem, som på detta sätt kasta alla civilisationens landvinningar överända, en plikt att handla efter just de grundsatser, som uttryckas i namnet på den förening, som
245 heter *League to enforce peace*, ”Ligan för att framtinga fred”. Till dett förbund äro ett flertal av Amerikas ledande statsmän anslutna. Dess program är att samla i en rättfärdig saks tjänst en så stor kraft av skilda nationer, som äro villiga att underkasta sina mellanhavanden medling och skiljedom, att denna kraft förmår att slå ned var och en makt i världen, som dristar sig att resa sig upp emot denna
250 rättsordning, slå ned var och en som skulle vilja, stödd på våldets makt, gå fram mot andra stater, vilka vädja till rätten.

Ja, i denna situation kom den amerikanska krigsförklaringen oundviklig som ödet, och då bekräftades därmed ytterligare, vad detta krig i själva verket är: icke
255 blott en kamp mellan nationer med olika intressen, som kämpa om en plats i solen och sådant, nej, en kamp mellan olika *världsuppfattningar*, en kamp mellan *demokratien* å ena sidan och den ännu kvardrojande *absolutismen* och fåväldet å den andra sidan.

260 Den lilla översikt jag tillåtit mig här giva har – jag vågar hoppas därpå – visat vad som egentligen försiggår här i världen, och på samma gång se vi hur det ljusnar. De börja försvinna, dessa mörka fläckar, sådana som den ryska absolutismen var. Demokratins våg stiger, och demokratins beslutsamhet, att det skall blir
265 *över hela världen* en demokratisk sakernas ordning, stiger också. Och i det arbetet är det lyckligtvis att räkna på medverkan icke blott av den väldiga militära maktutveckling, som sättes in till försvar för demokratien, utan också på medverkan, den enda riktigt slutligt avgörande medverkan, den som skall komma ifrån de *folk själva*, som ännu, lydande ”noggrann marsch”, gå fjättrade i absolutismens ledband.

Förändringarna som ha skett sedan förra 1 maj äro sålunda stora. Kriget har ingalunda under sin fortsättning varit utan inflytande på vad som passerat inom de skilda ländernas utveckling. Det har skett ovanliga ting, och större synas
275 komma att förestå. Men det visar sig på samma gång också märkliga tecken på att även inom den *andliga* världen, även inom idéernas stridsfält ljusnar det, på samma gång som så sker i den politiska och sociala världen.

En av våra vänner i svensk litteratur, *Ludvig Nordström*, har nyss gjort en
280 sammanställning av en mängd uttalanden av framstående författare och tänkare inom de yngre generationerna, ute i Västeuropa särskilt. Han har utvecklat hur man i dessa kretsar börjat se med en ny syn på hela världsutvecklingen, hur det är nya tankar, som tränga sig fram och som ge bättre och djupare innehåll åt själva tillvaron. Han pekar på hur det där kommer uttalanden sådana som dessa:
285 ”Ett industrialistiskt system, baserat på att mänsklighetens övervägande massa skall sträva i utslitande arbete för veckolön, är lika oförenligt med förnuft och humanitet som en gång slaveriet var”.

För oss socialister är nu detta inte någon märkvärdig eller ny sats. Det är ju våra
290 egna tankar, som gå igen, uttryckta nästan i samma form, som vi själva ha varit vana att uttrycka dem, men nu kommande från håll, där man icke officiellt tillhör det socialdemokratiska partiet. Löneslaveriets avskaffande t.ex. är ju en formel för socialismens högsta mål i avseende på de ekonomiska problemen. För att vara överens med dessa nya författare behöva vi blott ta fram våra gamla
295 grundsatser.

Vår bortgångne store Jaures har gång på gång varit inne på detta, hur målet för den socialistiska arbetarrörelsen är långt större, något långt mera än att blott skapa dragligare förhållanden under bevarande av lönesystemet. Målet är att
300 åstadkomma en samhällsordning, där *lönesystemet är avskaffat*, där arbetets avkastning tillkommer helheten, men andelarna i denna totalavkastning sedan kunna komma alla till godo i en långt bättre form än genom den med nödvändighet otillfredsställande och oriktiga fördelning, som själva lönesystemet i sig innebär.

305 Ja, må den fackliga rörelsens män även i vårt land, mitt under det att de göra sin dagliga gärning, likväl aldrig glömma kontakten med det faktum att *socialismen syftar högre och längre bort* än blott till att vinna höjningar i lönerna och en

310 smula förkortad arbetstid! Ma' de aldrig förgäta att vi vilja en helt och hållet ny
sammällsdaning, på samma gång som vi ha klart för oss, att detta icke kan vara en
dags verk och icke frukten av en plötslig omvälvning, men att vi skola sträva
framåt, betraktande de dagliga förbättringarna som endast steg på vägen fram
mot detta höga mål. En sådan anda är det enda, som kan ge oss verklig lyftning i
315 våra strävanden och låta oss bevara den idealitet i hela vår rörelse, som måste
finnas i densamma, om den icke skall sjunka ned till enbart en krass
intresserörelse ifrån arbetarnas sida, ungefär jämställd med krassa
intresserörelser från vissa arbetsgivaregrupperns sida. (Bravo).

320 Ja, det fanns också andra uttalanden citerade, alldeles klingande som det brukar
göra hos oss socialister, om den ekonomiska jämlikhetens tid, som börjar bryta
in, sedan den politiska jämlikheten väl är vunnen, om att man måste komma
fram till ett system med rimliga priser, lagom höga priser på allting, både på
arbete och varor – det är vår tanke på *minimilöner*, som där upprepas – vidare
325 om hur trusterna skola ställas under statskontroll och med staten som delägare
så att de kunna tjäna det helas bästa och inte som exempelvis vår bekanta
sockertrust här hemma tjäna en handfull ägare av de urvattnade aktierna, till
vilka vi alla få betala orimligt mycket. Ja, alla dessa tankar känna vi igen. Man
formligen tycker sig se hur den socialistiska tanken tränger in bland den vakna
330 intelligensen även bland de borgerliga lägren där borta i dessa länder, England
och Frankrike och Amerika, som här är fråga om. – För all del, tro icke att jag
talar om Sverge! Här ha vi andra ideal för vår ungdom. Den är borta på Skansen
nu och tänker på vad som där förkunnas i *motsättning* mot här ute under de
röda fanorna! (Bravo).

335

Han anför vidare den engelske författaren Wells, socialist, som han kallas ofta
och med visst fog, men som ändå mer representerar en egen personlig
individuell uppfattning än något visst socialistiskt system. Han har slagit an
religiösa toner. Han talar om att det var en katastrof för kristendomen, när den
340 med medeltidskyrkan släppte sin höga uppgift att verkligen inverka på massorna
och inskränkte sig till att blott bli och blott vilja bli en religion för den enskilde
individ. ”Min egen personliga frälsning”, det ansågs ju, när lutherdomen
kom, som ett så oerhört framsteg, därför att just det individuella fördes i
förgrunden. Nu är Wells benägen att se den saken ur helt motsatt synvinkel och
345 säga: Det där har rivit sönder banden, som bundo samman kristendomen med
möjligheterna att påverka samhällena i deras helhet! Kyrkorna ha ingen
möjlighet nu att säga till om något ifråga om själva världens utseende.

350 Se bara, om man nu, som under denna ohyggliga kristid gång på gång har skett, frågat den stora katolska kyrkans överhuvud, påven i Rom, om vad han säger om ett och annat som passerar i världen, som går ut t.ex. över hans egna trogna hjordar i Belgien, så har han dragit sig besvärad undan från att ge något svar på den frågan, ty han vill icke heller störa sig med sina trogna hjordar i Tyskland!

355 Men på det viset blir icke längre kyrkans ställning den höge, rättfärdige domarens över det hela, som den enligt det ursprungliga kristna idealet förvisso borde ha varit. Vi äro borta, långt borta från de tider, då religionens män exempelvis under gamla testamentets dagar höllo strafftal, som ljungade över sin tids myndiga, och vädjade till folket att se till all orättfärdighet, som bedrevs upp

360 på samhällshöjderna. Nu har prästerskapet fått andra uppgifter. Vi behöva ju icke gå utom våra egna gränser för att veta, att de reda sina bon i skuggan av makten och att de alltid äro de främsta till att vara med, där det gäller att predika för folket underkastelse under all bestående orätt och att lägga till på samma gång, att allt är utmärkt väl beställt i denna den bästa av världar. Vi minnas

365 sedan 1914 och tidigare alla de politiska predikningarna. Vi minnas högerns användande av hela den samhällsmakt, som salunda prostituerades, *emot* kristendomens egen ursprungliga anda, till att vara ett värn för de rikets övervalde och för de rikets politiska inflytande.

370 När jag säger detta, vet jag fullväl, att det finnes hederliga och hedrande undantag även inom det svenska prästerskapets leder. Men tyvärr äro dessa undantag så få, att de blott bekräfta regeln, som är att vi ha dem *emot* oss, alla dessa den nuvarande religionens tjänare, vilka i stället, som Wells för sin del menar, borde förstå sin plikt att gå i spetsen för vad han kallar en verklig

375 religiositet, d.v.s verklig *samhällssolidaritet* i världen.

Wells pekar också på hur de tyska prästerna i sin trånga syn betrakta gud ungefär som sin stamgudomlighet. Här i Sverge ha vi haft erfarenhet av det också. Det finns ingen kyrklig riktning bland alla dessa livaktiga kyrkliga rörelser, vilka det

380 talas så mycket om i vårt land, som ett ögonblick tänker på att gå emot sitt eget lands nationalistiska utveckling och träda upp för det internationella broderskapet och för den rättfärdiga fredens sak. Man får gå till oss för att finna försvarare därför, man sannerligen man bör gå till Skansen, där visst en biskop predikar nu också. Ja, mycket sant, de ha nu en viss fredslängtan, nu går det för

385 sig att tala för fred – sedan detta ivrigt önskas även av de imperialistiska makterna i söder. Men vi veta allesammans, var vi hade dem, när det gällde att

här hemma hålla tillbaka våra aktivister. Hade vi då någon hjälp av prästerna?
Nej, det hade vi aldrig. (Bravo).

390

Den nya ordningen, som skall grundas på allas delaktighet i nationens rikedom,
är motsatsen till kapitalism och till jobberi. Vad angår nationellt och
internationellt finns det bara två vägar att välja på. Antingen skall staten ställa
sitt eget mål och säga, att den själv är sin egen fullkomning, att det icke finns
395 någon rätt utanför denna stat, ingen plikt, ingen förbindelse till den övriga
mänskligheten. Staten är sitt eget ändamål, den är det högsta, för den leva vi alla
som äro i staten. Det är den lära, som predikats av Treitschke, som den
filosofiska kvintessensen av Bismarcks järn- och blodspolitik. Det är den läran,
som ligger som grundval för ”1914 års idéer”, om vilkas innebörd ordföranden
400 vid denna talarestol Gottfrid Björklund nyss erinrade i sitt inledningsanförande.
Det är den läran, som är vår unghögers katekes, den som driver oss fram till att
dyrka och tillbedja denna stat som det högsta väsendet utan en tanke på att även
staten, som blott består av oss själva, medborgare i densamma, i sin ordning har
förpliktelser till den *högre* enhet, som är hela mänskligheten. Ävenså har den
405 förpliktelser gentemot sina egna invånare, gentemot sitt eget folk, att vara ett
redskap för dess lycka i stället för att uppträda som en Juggernautvagn, som går
fram över sina medborgares – förlåt mig! – sina *undersåtars* liv. (Bravo).

Detta är den ena linjen.

410

Den andra linjen är den, som Wells har uttryckt så, att man skall fram till Civitas
Dei, till guds stat. Det är det gamla talet om gudsriket som kommer igen, då
mänskligheten enats i att tjäna både gud och människorna samtidigt, och detta
anser han måste bli den nya religionen. Det skall, som det heter i Ludvig
415 Nordströms rubrik, bli ”nya himlar och en ny jord”.

Jag tror nu icke, att vi precis äro färdiga att omedelbart följa med på vägen att
kläda dessa våra tankar i en sådan religiös dräkt, ty med detta följer ofrånkomligt
ett tillbakaflyttande av det klart dömande förnuftet till förmån för ett mera
420 obestämt känslotänkande. Med detta följer ett visst erkännande åt mysticismen,
som vi icke ha lust att utan vidare giva. Alltid smyger vidskepelsen i spåren efter
sådana mystiska strömningar, som gå fram över tiderna, och den gammaldags
övertron sticker så ofantligt lätt upp huvudet bakom den vackra masken av att
fästa uppmärksamheten på och ge sitt tillbörliga erkännande åt dessa andra
425 värden, som finnas i människan utöver det klara kritiska förståndet.

Men i alla fall, om vi således icke vilja gå med på att utan vidare ta den dräkten på, utan föredraga att hålla oss till våra gamla enkla socialistiska uttryckssätt om
430 mänsklighetens broderskap, som för oss skall bli ersättningen för den gamla religiösa tron, vilken vi släppa som oförenlig med vårt kritiska förstånd – på samma gång vi göra detta, så se vi naturligtvis icke heller bort från att det behövs en *drivande kraft* till det nya, som man alltför lätt tappar bort på vägen, om man bara går ut och predikar den allmänna förbrödringen, nämligen den
435 drivande kraft, som ligger i att det är *klassernas intressen* och *klassernas kamp*, ur vilken detta nya måste framgå. Det släppa icke vi socialdemokrater. Arbetareklassen måste *själv* genom att bygga upp sin egen maktställning skapa den nya värld, i vilken broderskapets rike skall kunna fullkomnas. (Bravo).

440 Men med dessa reservationer, som alltså egentligen mera gälla formen och uttryckssättet än saken, måste vi dock säga oss – just från utgångspunkten av vår egen materialistiska historieuppfattning, som ju ser den andliga världen som en återspeglning av förändringarna inom förhållandena varunder vi leva, inom det ekonomiska livet och samhällslivet – när vi se alla dessa företeelser i den andliga
445 världen, i tänkandets värld, när vi höra där dessa toner klinga, som vi så väl känna igen från den socialistiska åskådningen, måste vi säga oss: Vad är det annat som sker än att vi förnimma från dessa tänkare, som stå framom sin tid, en återspeglning icke blott av den värld som *är*, utan också av den värld som *kommer!* De förnimma tecknen av vad som är i vardande. De ge detta uttryck i
450 dessa nya formler.

Men vi socialister kunna förvisso med stolthet peka på att de formlerna äro våra, de tankarna äro våra, vi ha kämpat för dem långt innan de började att få hemortsrätt och vinna erkännande i den borgerliga tankens värld. Vad som sker
455 nu är blott det, att klarsynta borgerliga kretsar *också* börja komma till insikt om att den socialistiska vägen är den som mänskligheten måste gå, att det är dit som världen går, hur mycket man än söker att hindra detta eller söker att tränga oss ut på avvägar ifrån våra klart utstakade linjer. (Bravo).

460 Ja, medborgare, hur är det då i *vårt eget land*, när vi kasta en blick på återverkningarna här av det stora, som har hänt ute i världen?

Vi se ju, hur även här *vägen stiger*. Denna jättedemonstration, som ännu alltjämt pågår – fanornas rad är outtömlig därborta och nu äro vi redan vid det

klockslag, då vi skulle börja ställa upp oss här för återmarschen – hela denna jättedemonstration som krönet på alla de andra demonstrationerna, som ha varit på den senaste tiden, är ju ett vittnesbörd om att även här randas nya tider. Vi stå redan mitt uppe i dem.

470

Vi började ju dessa andra demonstrationer som protester mot det hungerstyre vi ha haft. Ni minnas kanske förbittringen, nej, raseriet hos hela högerpressen, när vår partikongress i februari varnade för att fotsätta med detta hungerstyre – ”vilken upprörande beteckning, hur orättvist”, hette det då, ”emot dessa, som
475 göra allt så klokt och vist för det svenska folket!” (Munterhet). Nej, låt oss falla ned i tillbedjan inför honom, som för att begagna herr Hasselrots ord nyss ”visste ändå, utan att fråga riksdagen, att vad *han* ville var det enda rätta”.

Ja, det var tonen då, och tack vare den konsert, som då uppstämdes av mycket
480 missljudande stämmor av alla slag, så lyckades det ju också med stöd av hela högerpartiet, också av dem, som nu efteråt ångra vad de gjorde då – men då hjälpte till! – det lyckades att stötta under det system, under vilket vi nu lida, ett system, som har bragt oss i den ställning, där vi nu äro, uti en ställning så pass svår, att man sannerligen knappast ser, hur vi skola komma undan mycket
485 allvarsamma inskränkningar ytterligare på olika områden. Vi måste komma ihåg, att ännu alltjämt har det icke varit möjligt att åstadkomma, vad som man nu äntligen, sedan vi fingo en ny regering och herr Hammarskjöld blev ”enslingen på Uppsala slott” (Munterhet) – allvarligt börjat försöka, nämligen att nå drägliga avtal. Det är mig en glädje att intyga och bevittna, att man
490 verkligen gör sitt bästa nu. Men det är också så dags det! Vi hade kunnat klara oss ganska väsentligt, om det hade fått göras upp så sent som i december; då hade vi haft mycket betydande förråd av vår egen inköpta spannmål över i vårt land, innan ännu det senaste pirateriet ute på haven började, då hade vi här haft möjligheter och tillgångar att få ytterligare av de råämnena, som vi ännu sakna,
495 varpå bristen är sådan, att vi känna, att den ena industrin efter den andra med oro och bekymmer ser på redan en mycket nära framtid. Det är *arbetslösheten*, som gläntar på dörren, där den icke redan har trätt in. Och för det ha vi att tacka detta olycksaliga system ”för sent”, som hindrade en uppgörelse, som hade *kunnat* fås för nu fem månader sedan.

500

Javäl, nu gör man ju som sagt sitt bästa, men ännu i dag har det icke varit möjligt att kunna giva på denna punkt något tillfredsställande besked, som man så gärna hade önskat. Det tror jag förvisso kunde ha gått som en lugnande paroll

505 ute bland alla första-maj-demonstranterna, om man kunnat säga dem, att nu ha vi dock gudskelov en liten ljusning att emotse genom att första delen av överenskommelsen är fullständigt klar. (En röst inpassar: Säg oss hur det är). Vi äro *ännu inte* klara. Jag hoppas, att vi skola bli det under den närmaste tiden.

510 Men, medborgare, jag kan icke här stanna längre vid dessa viktiga livsmedelsfrågor. Det är de, som helt naturligt ligga var och en personligen på ett alldeles särskilt sätt om hjärtat, men det vore dock att misskänna och i viss mån underkänna Sverges arbetare, om man trodde, att allt är uttömt och sagt i och med det, att dessa demonstrationer spontant gått fram över landet, dessa
515 demonstrationer för ett bättre ordnande av livsmedelsförhållandena. Knappheten på våra nödvändigaste livsmedel är blott en sida av någonting ännu mera. Det är blott en sida av hela det olyckliga *system*, varunder det svenska folket allt för länge har lidit, hela det system, som gjort, att icke svenska folket kunnat få vara herre i sitt eget hus, icke kunnat självt bestämma.

520

Även när vårt folks vilja fast och beslutsamt och upprepade gånger uttyckt har kommit till synes, så har den viljan ändå kraftigt sopats bort av de makter, som samla sig och ha sin spets i *första kammarens majoritet*. Ständigt möter motståndet från denna klass, som har byggt upp åt sig en samhällsordning på
525 det viset, att den har i sin hand att visserligen låta folkviljan till en viss grad komma fram i de allmänna valen till andra kammaren, men sedan stoppas det obevekligt inför den fyrtiogradiga skalans mur, och man ger icke mer än vad man själv finner för gott av tillmötesgående. Och gud skall veta, att det har varit litet, ty man har ryckt på axlarna åt folkviljan, man har trott, att det svenska
530 folket evigt skulle ge sig till tals med en sådan sakernas ordning, evigt skulle stanna uti denna trampkvarn.

Tänk efter hur det går till. Vi ha i en fråga ryckt fram så långt, att vi ha majoritet i andra kammaren – men sedan kommer man inte längre. Första kammaren slår
535 ihjäl förslaget. Det kommer tillbaka; samma historia. Det kommer tillbaka ännu en gång; samma historia. Så kan det fortsätta, som det har hänt förut med den kommunala rösträtten i dess gamla form, *genom årtionden*, utan att någon ändring sker!

540 Nu behöva vi icke för vår del i alla fall se med sådan misstrostan på ställningen. Det är alldeles uppenbart och påtagligt, att den våg, som går fram över landet, har gjort en viss verkan redan, och det är klart, att ytterligare verkan är att motse,

i samma mån som intrycket av dessa demonstrationer står kvar som en
545 medveten och klar förnimmelse av att det svenska folket kräver med bestämdhet
sin rätt. Jag har som alla veta för min del tillåtit mig i samförstånd med vår
riksdagsgrupp att *interpellera regeringen* om vilken ställning den ämnar intaga
till de händelser som upprulla sig inför våra ögon. Det framstår för oss som
otänkbart, att i den tid världen nu genomlever Sverges arbetare komma att finna
550 sig i att till en obestämd framtid uppskjuta utplånandet av de hatade
orättvisorna i den nuvarande rösträttsordningen, som med sin fyrtiogradiga
kommunala röstskala, med utestängande av massor av oförvitliga fattiga
medborgare från valrätten och undanskjutande av halva nationen, kvinnorna,
från all politisk valrätt, redan verkar som en murken kvarleva från en för alltid
555 förgången tid.

Det är därför som man riktat den maningen både till landets regering och första
kammarens majoritet, den allvarliga vädjan att klart och otvetydigt utfästa sig att
medverka till *en demokratisk författningsrevision i enlighet med folkets i de*
560 *blivande valen uttryckta vilja*. (Bravo). Det är på detta sätt givet uttryck åt den
tanken, att allt som kan göras *nu* för att genast genomföra den demokratisering
av vårt samhällsliv, som vi icke kunna undgå här i landet lika litet som i den
övriga världen, allt detta bör regeringen sätta kraft in på att göra genast nu med
detsamma. Vidare behöves det därutöver åtskilligt mera. Det behöves, att om
565 sådant som icke nu i laga former kan genomföras omedelbart, därom skall det
ges *utfästelse* så att man, *när valen ha talat*, också erkänner, att det svenska
folkets röst har rätt att bli hörd utan vidare motstånd, utan vidare gagnlösa
protester ifrån den första-kammar-majoritet som hittills slagit vakt omkring sina
privilegier. (Bravo).

570 Det vore orätt, om vi icke fäste oss vid att, när denna sak framfördes till
regeringen, den i vart fall *icke* gav det svar, som herr Hammarskjöld skulle ha
givit – eller herr Trygger *mahaända* – det omedelbara krassa, avvisande nej'et.
Nej, man överväger om hur man skall lägga sitt svar. Vi vilja gärna giva
575 vederbörande tid att överväga, förutsatt att deras överväganden leda till ett gott
resultat, till ett insiktsfullt beslut, som svarar emot den välvningarnas stora tid
som vi genomleva.

Vi äro ingalunda blinda för vanskligheterna i den regerings ställning, som gick in
580 i tanke att icke tills vidare lägga sig alls ombord med några stora politiska frågor
och vilken så får se en sådan överregissör som den ryska revolutionen plötsligt

rulla upp alla de stora demokratiska problemen inför deras förfärade ögon! Vi
585 äro ingalunda blinda för svårigheterna. Men vi hoppas och begära, att de måtte
överväga och fatta kloka beslut, sådana beslut att folket verkligen känner, att här
har det skett en kursförändring, här har det *tagits ett steg av tillmötesgående* –
likasåväl som jag tror att folket redan märker, att det *har* skett en ändring i
systemet beträffande livsmedelsfrågorna genom den öppenhet, varmed man nu
590 arbetaremassorna själva – och liksom man vill att folket skall känna, att det sker
försök till ändring i den politik, som av herr Hammarskjöld fullföljdes gentemot
makterna i Väster.

Ja, det kan vara skäl att peka på åtskilligt utöver det faktum, att regeringen
595 förstår, att denna sak icke är avfärdad med en enkel hänvisning till, att den icke
är bildad för det uppdraget. Likaväl som detta måste man beakta tidens tecken
till och med i Nya Dagligt Allehanda för i går. Professor Kjellén börjar där en
artikelserie om ”Nyorientering i Sverige”. Det är visserligen att frågetecknet efter
rubriken, men det frågetecknet skall snart arbetareklassen sörja för att det
600 kommer bort. (Bravo). Man får där läsa av själve denne aktivismens
överstepräst, själve denne huvudtalman för vad som kallats ”1914 års idéer” att
problemet blir för alla nu att ”ge *demokratien* vad den tillhör och *staten* vad
den tillhör”. Har således demokratien fått anspråk nu, som måste
tillmötesgå? Ja, det är glädjande att det äntligen till och med i professorshjärnor
605 börjar dagas en liten smula om tidens rörelser. (Munterhet). Och vidare: ”Detta
(att samla nationen) är dock ett stort mål. Kunde det nås, då äro även stora offer
på sin plats. Valutan är värd ett högt pris. Ur denna synpunkt rekommenderar
det sig nu att underkasta de gamla politiska föreställningarna, som kanske
stelnat till dogmer, en revision”. Jaja, som en första början är det där inte så illa.

610 Det är klart, att sedan kommer professor Kjellén med allehanda satser om att det
är bara den politiska friheten som de ha i Västeuropa, men den sociala friheten
lär finnas i så oerhört stor grad i de stora staterna i Mellaneuropa. Nå, den saken
tjänar det ingenting till att diskutera med honom. Han är på glid! Det är vackert
615 så att börja med. (Munterhet). Vi ge honom och de andra en liten frist och
önska dem bara att hastligt glida vidare. (Bravo).

Ja, vi knyta allt detta tillsammans med *valen*, som ni hörde, i min interpellation,
just därför, att vad vi vilja, är icke blott att kanske i en tillfällig stormlöpning
620 vinna någonting, som vi sedan inte kunna hålla. Vi vilja någonting *varaktigt*, vi

vilja, att den vinst som skall inkasseras som en frukt av denna vårstorm här i vårt land och i hela världen, skall bliva för vårt svenska folk fullkomligt bestående. Det får icke bakom det svenska demokratiska genombrottet endast vara en
625 stämning, som är en reflex från världshändelserna runt omkring oss. Nej, framryckningen skall konfirmeras genom ett fast beslut av det stora tysta svenska folket ute i bygderna, det som går tåligt och stilla sin väg fram och icke säger så mycket, men som börjat tänka. *Det* skall vara med och säga sitt ord om att hädanefter skall det svenska folket ha sådana former för sin styrelse, att det
630 självt kan bestämma över sina kommande öden. (Bra).

Därför är det, som det är så oerhört viktigt, att dessa första maj-demonstrationer, liksom de ha börjat överallt i den ordnade uppmarschens mest sansade och värdiga tecken, också fortsättas och avslutas på samma sätt. Därför
635 var det så ofantligt betydelsefullt, att vi kunde skapa denna 1 maj till en hedersdag för den svenska arbetareklassen därigenom, att vi fingo slagen tillbaka den första stora, riktigt farliga provokationen, som kom i och med detta olycksaliga "borgargarde", som levde för en dag och hastigt avled. (Starka
bravorop).

640 Naturligtvis har regeringen fått uppbära smålek ifrån dem som anse, att den kapitulerat på ett ömkligt sätt. Man skrev om "mesaktighet" i ett aktivistorgan, och ett annat talade dag efter dag om "kapitulationen". Men det är även där små tecken att iakttaga. I Allehanda, som först var förgrymmad på lördagen, och då
645 kom med denna skymfliga glosa mot civilministern att han var en mes, i den tidningen lästes nu i går de där raderna av Kjellén, som jag läste upp. T.o.m. den tidningen är något på glid. Den har i själva verket bättre förstånd än att den skulle vidhålla en sådan omöjlig ståndpunkt som att förklara, att det där borgargardet var den allra mest geniala tanke som runnit upp i en polishjärna.
650 (Munterhet). Nej, det finns här i staden bara *en* tidning, som är i stånd till att bära fram den koncentrerade och ständiga enfalden in i det sista. I Aftonbladet är det man fortsätter, sedan Allehanda märkt, att det inte går. Jag kan inte annat än lyckönska regeringen, ehuru vi ju icke alls äro solidariska med den, jag kan inte annat än lyckönska regeringen till att ha fått till sin bestämda och
655 oförsonliga fiende en så äkta osvensk och så äkta enfaldig tidning som Aftonbladet.

Men just därför att det är av vikt, att vi knyta tillsammans våra demonstrationer med vad som kommer i valen som ett uttryck för det svenska folkets vilja, så

långt som den genom dessa val överhuvud har möjlighet att göra sig gällande, därför är det av så stor vikt, att vi icke heller reagera på något olämpligt sätt mot de kvarstående, redan de ganska utmanande och meningslösa åtgärder, som ni känna till att man vidtagit inom den väpnade maktens område. Vår mening är
665 alldeles icke att låta våra värsta fiender få den glädjen, att vi skulle gå i några
fällor. Vår mening är, att vi skola avsluta denna demonstration utanför vårt
Folkets Hus och på Bantorget därborta lika *lugnt* och *fredligt* och *värdigt*, som
vi hela tiden ha fört densamma. Det är av yttersta vikt, att så sker, och jag vet, att
ifrån alla talarstolar komma maningar att riktas i den syftningen till
670 demonstranterna att göra denna 1 maj 1917 till en ny hedersdag bland de
svenska arbetarnas historiska minnen, en hedersdag, då det visade sig, att den
borgerliga skräcken för den stora revolutionen, som vi skulle göra just i dag
(Munterhet), den var lika enfaldig som tidigare.

675 De äldre ibland oss minnas kanhända, hur det var den 1 maj 1890, då vi första
gången voro här ute på gärdet och demonstrerade den 1 maj för krav på 8
timmars dag och internationell solidaritet. Då trodde hela det borgerliga
samhället också, att det var själva den sociala revolutionen som stod för dörren
och oundgängligen skulle komma, staden skulle utlämnas till plundring och
680 kravaller, och man var inte måttligt ängslig, när arbetareskarorna i tiotusental
tågade ut. Ja, allt gick lugnt, och sedan efteråt kunde alla konstatera, att
Stockholms – och f.ö. hela Sverges – arbetare hade visat den mognad och den
behärskning, att de förstått att göra sin plikt efter sitt eget omdöme och alldeles
icke följde några provokatoriska råd, vare sig från den ena eller andra sidan. Och
685 så skall det förvisso bli även nu. På samma sätt som då var fallet, skall det inte bli
någon användning för skjutvapen, även ifall de ha aldrig så modern
konstruktion. (Bra). Vi ha bättre att göra än att låta dem komma till
användning. Vi ha att *fortsätta*, enigt samlade på de vägar, som vi redan äro inne
på, och ni ha ju redan hört, hur det gungar ibland motståndarna, hur de själva
690 börja begripa, att det går inte längre att säga nej evigt. Det går inte att bygga
dammar av is om vårarna, ehuru den här vintern sannerligen har varit mycket
långvarig och isande kall, men även den skall dock ta ett slut.

Jag läste i Stockholms Dagblad i morse, att vi här på Ladugårdsgärdet ha ingen
695 annan uppgift i motsats till herrarne på Skansen, än att ”riva ned”. Ja, det är en
mycket dålig debut av den nye redaktören, som han i sin oskuld gör genom
denna förklaring. Ty herre gud, vad den är gammal, den där satsen, att
socialdemokratin vill bara riva ned. Redan så tidigt som i Strindbergs dikt

700 ”Esplanadsystemet”, som skrevs 1882, nu för 35 år sedan, är den där historien
bemött. Där låter han en Östermalmsborgare klaga, hur det rives där med spett
och hacka mot gamla kakor, där esplanaden skall gå fram, och han utbrister: –
Ha! Tidens sed att *riva* hus! Men bygga upp? – Det är förskräckligt! och svaret
705 blir, som ni nog komma ihåg: – Här rivs för att få luft och ljus. Är kanske inte
det tillräckligt?

Detsamma svaret borde verkligen vederbörande inom högerpressen få, om de
komma igen med den sortens enfaldiga anmärkningar emot socialdemokratin.
Men vi kunna därjämte ge dem ett tilläggsvar med hänvisning till en
710 mansalders just positivt *uppbyggande* arbete. Vi kunna svara dem, att vad som
rojs undan här och rivs ned, det är sådant som är fallfärdigt, som är murket, som
hindrar det nya, som skall komma.

Vi skola ta hjälp av den stigande vågen, vi skola i alla våra göranden och låtanden
715 söka sätta in vårt yttersta för att den vågen må kunna föra oss så långt framåt
som möjligt i förutsättningarna till detta framtidsarbete. Men därjämte veta vi,
att vi allesammans måste enas för att kunna taga itu med det stora, jättestora
uppbyggande arbetet på hela samhällslivets område, en byggnad där det skall bli
720 områdena och ha det rymligt och utmärkt på alla sätt, utan där det måste byggas
så, att det blir gott utrymme och hälsosamma bostäder och goda arbetstillfällen
och lönande arbete och det hela väl ordnat för den stora överväldigande *massan*,
som hittills inte just fått känna, att samhället haft några goda bostäder åt
densamma. För dem är det vi bygga, för dem är det vi skola göra våra insatser
725 sedan, hela den stora och långa arbetsdag, som kommer efter att vi röjt undan
bråten med den fyrtiogradiga skalan och med rösträttslöshet för kvinnor och
män. För dem är det som vi skola nedlägga vårt arbete i enlighet med
socialismens hela positiva, uppbyggande program.

730 Ett leve, medborgare, för det arbete, som skall följa efter att vi först gjort
rojningsarbetet med gemensamma krafter! Ett leve för det *uppbyggande* arbetet,
som skall skänka luft och hälsa och frihet och ljus åt de många nu betryckta, åt
de många som nu hållas tillbaka av orättfärdiga samhällsförhållanden! Det
arbetet leve!

735

Källa

<div>Social-Demokraten 1917-05-02, s. 1. – Även tryckt som broschyr: ”Vaagen stiger”. En oögonblicksbild

740 av världsläroget av Hjalmar Branting. Stenografiskt referat av föredrag vid demonstrationen på
Ladugårdsgården den 1 maj 1917. Stockholm 1917. Tryckt i Hjalmar Branting, Tal och skrifter, 4, s. 217-
246, och i Kurt Johannesson, Olle Josephson, Erik Åsard, Svenska tal från Torgny lagman till Ingmar
Bergman. Stockholm 1992. S. 199-213 [ungefär 1/3 av talet har utelämnats].

Vår
omständighetsbeskrivning är en omarbetad version av beskrivningen av talet i Martin Grass, Hjalmar
Brantings majtal 1890-1924, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, och Kurt Johannesson, Olle
Josephson, Erik Åsard, Ordet är en makt: svenska tal från Torgny lagman till Carl Bildt och Mona
Sahlin: en antologi (1998).

745 **Taggar**

1 maj, 1910-tal, 1917, Föredrag, Första maj, Socialdemokraterna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/hjalmar-branting-tal-pa-forsta-maj-1917>

750

755

760

765

770

775